

ОБГРУНТУВАННЯ ТЕОРІЇ ЕКОНОМІЧНИХ СТОЛИЦЬ

Мовчан В.А.

Одеський державний аграрний університет

Ключові слова: економічна теорія, капіталізм, економічна столиця.

Анотація. В статті робиться припущення щодо теорії економічних столиць, яка передбачає наявність центру світової торгівлі. Надані пропозиції країнам торгового капіталізму. Обгрунтовано, що перехід економічної столиці з однієї країни в іншу супроводжується війною.

Вступ. У кінці ХХ на початку ХХІ століть з розвалом соціалістичної системи на території СРСР і країн-учасниць Варшавського договору на більшій території світу превалюючою формою господарювання став капіталізм. Але з середини ХХ століття після розпаду колоніальної системи і до теперішнього часу дуже мало країн можуть похвалитися економічними успіхами. Більш того, світова економічна криза, що почалася, показала неспроможність економіки навіть тих країн, які вважалися економічно розвиненими. Рецепти МВФ у ряді країн приводили до прямо протилежних результатів. Більш того, провідні світові учені-практики не спрогнозували виникнення світової кризи. Все це говорить про те, що сучасна економічна думка не відповідає вимогам часу, назріла нагальна потреба в новій парадигмі економічної теорії.

Аналіз останніх досліджень. При розгляді теорій розвитку економіки країн здійснено аналіз існуючих економічних теорій. Так, на даний час найбільшої розповсюдженості набули:

1. Економічна теорія Адама Сміта [1], основна ідея якої – “невидима рука ринку”, а кризи перевиробництва – доказ потреби державного впливу на економіку.
2. Теорія відносних витрат Рікардо [2]. Не відповідає дійсності. Багаті країни не дозволяють бідним виробляти прибуткові товари, навіть якщо відносні витрати у них менші.
3. Теорія капіталізму. Передбачає власність капіталісту на засоби виробництва. В наш час сам працівник може створити власне підприємство.
4. Кейнсіанство та “новий курс”. Передбачає широкий вплив держави на економіку, в основному на виробництво військової продукції. Результатом цього є підготовка і проведення повномасштабних військових дій.
5. Свободна теорія та меркантилізм. Перша підходить розвиненим країнам (СОТ), друга потрібна країнам, що розвиваються. Створення СОТ дає змогу повністю усунути меркантилізм з економічної думки.
6. Постіндустріалізм. Передбачає створення нового постіндустріального світу. Криза в США, падіння якості освіти – все це говорить про невідповідність теорії практиці.
7. Глобалізм. Основна мета – залучення інших країн до “американського способу життя” з метою покращення умов “викачки грошей”. Має переваги тільки для США та країн Європи. Не підходить країнам, що розвиваються.

Метою даної статті є обгрунтування теорії столиць, що відповідає сучасному стану світової економіки.

Результати досліджень. Що таке економічна столиця? Економічна столиця – це місце, де люди можуть купити і продати товар [3]. Де виникає економічна столиця? Припустимо, що у нас є ідеально рівна і кругла місцевість без річок, озер, оточена пустелею. Тоді економічна столиця буде рівно по центру. Якщо ж там, припустимо, перетинаються дві річки, то економічна столиця буде знаходитись на перетині цих річок. Тобто, на виникнення економічної столиці, в першу чергу, впливають транспортні розв'язки. Причому, для створення столиці більшого масштабу першочергову роль відіграють нерукотворні транспортні розв'язки, припустимо океанська бухта. При необхідності, люди підведуть туди і автодорогу і залізницю, побудують аеропорт. Для столиці меншого масштабу досить рукотворної транспортної розв'язки, приміром районний центр, що знаходиться на перетині залізничних колій. Причому, не завжди економічна столиця співпадає з політичною. Приміром, в США економічна столиця – Нью-Йорк, а політична – Вашингтон, в Індії це, відповідно, Мумбаї і Нью-Делі. І в Бразилії, і в Австралії, і в ЮАР політична столиця не є одночасно економічною.

У чому відмінність економічної столиці від інших міст регіону? У столиці легше купити і продати товар, знайти роботу, відкрити відносно велике підприємство (не треба думати про інфраструктуру для працівників). В столиці вище зарплати, рівень життя, вартість товарів (продовольчих), будинків і квартплати; більш розвинена інфраструктура; більш вигідно відкрити підприємство; всі багаті люди прагнуть жити в столиці (через більш розвинену інфраструктуру).

Економічна столиця, як правило, має більше населення, ніж будь-який інший населений пункт регіону. Оскільки економічна столиця більш розвинена, то про неї більше говорять, знімають фільми і т.д. Якщо підприємство відкривається в регіоні (наприклад, через більш високу конкуренцію в столиці або для забезпечення потреб населення в регіоні: магазин, заправка і т.д.), то це робиться тільки для того, щоб весь одержаний прибуток знову таки спрямувати назад в столицю. Виходячи зі всього вище сказаного –десь 70-80 % всіх грошей регіону знаходяться в обігу в столиці (припустимо, сільгосптоваровиробник в Одесі продав свою продукцію і купив трактор. Кошти не покинули місце обігу).

Відмінність столиць. Приміром, і Котовськ, і Миколаїв, і Одеса – всі є економічними столицями. Котовськ – економічна столиця Котовського, Кодимського, частини Красноокнянського, Фрунзовського, Балтського, Ананьївського, Любашівського районів. А Миколаїв – столиця передмістя і, одночасно, Миколаївської області. Тобто, простіше кажучи, біля Котовська одне коло, що обкреслює його регіон, а біля Миколаєва – два. Отже, Миколаїв більш економічно розвинений, ніж Котовськ, а передмістя Миколаєва (перше

коло) теж більш розвинено, ніж Котовській район (перше коло Котовська).

Одеса ж має 4 кола: передмістя Одеси, Одеську область, Південь України (Одеська, Миколаївська, частини Херсонської і Вінницької областей) і Південь України одночасно з Молдавією (і Придністров'ям). Отже, Одеса більш розвинена, ніж Котовськ і Миколаїв, передмістя Одеси більш розвинене в економічному відношенні, ніж передмістя Миколаєва і Котовській район.

Москва, приміром, має ще більше кіл: передмістя Москви, Московська область, Центральна частина Європейської частини Росії, Європейська частина Росії, Росія цілком, СНД. Тобто, Москва в економічних відносинах більш розвинена, ніж Одеса і Миколаїв і, тим більше, Котовськ. І Підмосков'я більш розвинене, ніж передмістя Одеси, і Росія більш розвинена, ніж Україна або будь-яка інша країна СНД, оскільки всі ці країни входять до регіону Москви.

Якщо ж дивитися на Європу, то у неї столицею, на наш погляд, є Лондон. Тоді і Лондон більш багатий за Москву і Одесу, і Англія в цілому економічно більш розвинена, ніж Росія і Україна. А столицею світу на сьогоднішній день є Нью-Йорк (саме на Нью-Йоркській товарній біржі встановлюється ціна на нафту), отже США економічно найрозвиненіша країна світу. І на це ніяк не впливає її демократія, такі незвичайні вибори президента і т.д. Просто економічна столиця світу знаходиться в цій країні. Приміром, Україна введе всі закони США на своїй території – вона не буде такою ж економічно розвинутою, як і США.

Економічний регіон має відоме відношення до економічної столиці. Жителів і підприємців регіону цікавлять проблеми саме своєї економічної столиці. Ви вітатимете всі зближення з економічною столицею і негативно сприйматимете всі спроби віддалення. Приміром, Західна частина України відноситься до європейського економічного регіону, саме туди виїжджають люди у пошуках роботи. Отже, вони вітають спроби України ввійти в ІЕС і НАТО. А схід і південь України відноситься до Московського регіону, отже, їм більш головніше об'єднатися з Росією. І всі вибори підтверджують дане явище. Ось чому і є небезпека для України розколотися на дві частини.

Висновок: найкращий варіант, коли країна входить в один економічний регіон, коли в країні економічна столиця знаходиться усередині країни і, бажано, співпадає з політичною. Приміром, до дев'ятнадцятого століття економічною столицею Франції був Ліон, а політичною - Париж. Тобто, гроші купців концентрувалися навкруги Ліона, а гроші короля і знаті – навкруги Парижа. І Франція не змогла сконцентрувати гроші в потрібному обсязі і віддала пальму першості в економічному житті Європи меншій по території і по населенню Англії, де Лондон був і політичною і економічною столицею.

Однією з причин, якщо не основною, розпаду СРСР було делегування повноважень по управлінню підприємствами союзним республікам. Тобто, керівники підприємств всі проблеми вирішували не в Москві, а в союзних столицях. І тому не обурилися розпадом СРСР, адже для них Москва не була економічною столицею. А не будь такої ситуації, будь Москва для них центром, все було б інакше – ніколи жоден підприємець не дасть грошей і не підтримає сили, що відділяють його від економічної столиці. По-цьому, не можна у жодному випадку Москві віддавати частину своїх повноважень регіонам. Адже Далекий Схід тяжіє до Китаю, отже наділ правами Владивостока різко посилює ворогидність його відділення від Росії.

Якщо врахувати, що на сьогоднішній день Нью-Йорк є економічною столицею світу, то можна поставити питання, а чи завжди він нею був? Не завжди, адже колись не те що Нью-Йорка, Америки люди не знали. Одже, в чому ж причина переходу економічної столиці світу?

Головна причина – більш висока оплата праці в економічній столиці. По-цьому виникає така ситуація, коли великому підприємству набагато дешевше стає перевести виробництво свого товару в регіон з більш низькою оплатою, несучи при цьому витрати на створення інфраструктури. Після великого підприємства туди переходять дрібні, які обслуговують велике. Наявність підприємств, що дають хоча і маленьку, але зарплату, перетворюють даний регіон у вигідне вкладення капіталу і місцевим підприємствам, що створюють інфраструктуру. І так в даному регіоні може виникнути економічна столиця.

Як правило, перехід столиці світу з одного міста в інше здійснюється за допомогою дуже великої війни. Оскільки, країни зі старою та майбутньою столицею світу залучають грошові кошти регіонів, то такі країни мають гроші і на більш могутню зброю, і на покупку союзників, і на тривале ведення бойових дій. Не заглиблюючись в історію, можна сказати, що починаючи з повстання в Нідерландах і до Тридцятирічної війни здійснювався перехід столиці світу до Амстердама, причому апогей – Тридцятирічна війна, була довгою з великими втратами людей і нехай нікого не бентежить той факт, що Нідерланди не сильно брали участь у війні, брали участь Австрія, Франція, Швеція і різні Німецькі князівства – вони всі воювали за два міста: Венеції і Амстердама. І програш Австрії означав одночасно і програш Півночі Італії, програш Венеції. Результат Амстердам - економічна столиця світу, Голландія, найсильніша країна світу.

Після серії франко-голландських і англо-голландських війн деякі функції столиці світу перейшли від Амстердаму до Лондона і Парижа. Почалося тривале протистояння Англії і Франції. Все XVIII ст. ці країни за допомогою союзників воювали між собою, причому дуже часто в колоніях одна війна повільно переходила в іншу. Апогеєм стали Наполеонівські війни, що вирвали перемогу для Лондона. Все XIX ст. Великобританія – найсильніша країна світу.

На початку XX ст. почали бурхливо розвиватися Сполучені Штати Америки. В першу світову війну США воювали на стороні Англії, прогнозуючі перенесення столиці світу до Нью-Йорка. Підводна війна Німеччини змусила велику частину вантажопотоків переорієнтуватися на економічну столицю США – Нью-Йорк. (він став столицею США завдяки своєму географічному положенню – саме в басейні річки Гудзон був легкий у той час перехід через Апалачі, тому більшість емігрантів їхала саме до Нью-Йорка). Ряд авторів, приміром Кремльов [4], вважають, що саме Америка спланивала Першу світову війну. І хоча світова криза 1929-1933 рр. почалася саме в Нью-Йорку, йому не вдалося взяти на себе всі функції столиці світу. Знадобилася ще одна світова війна, яку знову таки, організували США. Як результат, весь кінець XX ст. Нью-Йорк - економічна столиця світу, а США - найсильніша і найбагатша країна світу.

Після нафтової кризи 1973 року частина функцій столиці світу перейшла з Нью-Йорка в Південно-Східну Азію (ПСА). Зараз можна з упевненістю сказати, що майбутньою столицею світу повинен стати

Шанхай. В активі доказів і криза на Шанхайській фондовій біржі 1997 року, і його розвиток протягом останніх десятиріч, і річка Янцзи з її великим басейном і можливістю вантажопотоків. Все це говорить про те, що належить бути війні для того, щоб саме Шанхаю перейшли всі функції столиці світу. Основні гравці майбутньої війни: США і НАТО, Китай і Росія. Найімовірніший варіант війни Росії проти Китаю з можливим союзництвом США (адже не завжди війна зумовлює перехід столиці світу; можливий варіант що столицею світу залишиться Нью-Йорк за умови поразки Китаю в війні).

Які перспективи Росії в майбутньому переході економічної столиці світу. Як вже мовилося, Росія у жодному разі не повинна брати участь в майбутній війні, адже в будь-якому випадку вона буде в програвші. Виходячи з перспектив виникнення економічної столиці світового масштабу, необхідно визнати, що на території Росії вона не виникне – біля Росії немає океанського порту, що має за собою велику легко доступну місцевість, як це було біля Нью-Йорка і є зараз біля Шанхаю. Але Росії необхідно спробувати створити економічну столицю з меншим масштабом. Так, два розвинені регіони: Китай і Західна Європа, можуть з'єднатися між собою не тільки за допомогою океану, де плавання дуже довге, але і сушею, через Росію. Тому Росії треба розвивати залізничну лінію, котра буде їх зв'язувати. При виникненні нового сухопутного транспорту треба в першу чергу його будувати саме тут. Тоді стане можливим виникнення економічної столиці меншого рівня на перетині цієї лінії і великих річок: Красноярськ, Новосибірськ, Самара.

Теорія економічних столиць обумовлює наступні види капіталізму. *Торговий капіталізм* – поширений в економічних регіонах. Вигодніше перепродавати, а не виробляти. Характеризується кримінальністю суспільства і влади. З виробництва розвинені тільки видобуток і, можливо, первинна переробка цінних і рідкісних ресурсів, легка і харчова промисловість для часткового задоволення потреб місцевого населення, крупноблокове виробництво. Сільське господарство, частіше за все, характеризується монокультурами (для України, наприклад, це соняшник, зернові: пшениця і ячмінь, а останнім часом – ріпак).

Промисловий капіталізм (Власне капіталізм. Саме його називають капіталізмом) – існує в країні, яка має економічну столицю світу або в країні, що знаходиться в першому наближенні до неї. Так, в XIX ст. економічна столиця світу знаходилася в Лондоні, але в кінці XIX ст. Західна частина Європи опинилася в першому наближенні. Спочатку вона просто обслуговувала Англію, а потім і сама стала капіталістичною. Це такі країни, як Німеччина, Франція. Якщо врахувати, що економічна столиця світу переходить до Китаю, то вся ПСА починає бути в першому наближенні: Тайвань, Малайзія, Філіппіни, Південна Корея. В цих країнах вигідніше виробляти товари, а не перепродавати. Всі грошові потоки прямують саме в сферу виробництва.

Банківський капіталізм – існує в країнах, що віддали свою економічну столицю світу. Дорога робоча сила не сприяє зростанню промислового виробництва, але посиленими темпами розвивається сфера послуг: населення має гроші. Частина грошових потоків “за звичкою” продовжує йти в цю країну, але вкласти їх нікуди. Країна стає кредитором. Наявність великої кількості «зайвих» грошей сприяє і деякому здешевленню кредиту. В країні розвиваються сфера послуг, банківські і фінансові установи. Саме цей вид капіталізму почали називати “постіндустріалізмом”. Але такий же “постіндустріалізм” на початку XX ст. спостерігався в Англії, а ще раніше і в Нідерландах.

Теорія економічних столиць і теорія Ріккардо “про відносні витрати”. Давид Ріккардо вивчав вплив відносних витрат на міжнародний розподіл праці, але це зовсім не так. З вищесказаного, рівень життя в економічній столиці набагато вищий, ніж в регіоні. Тому ціни на товар в столиці перевищуватимуть ціни на аналогічні товари в регіоні. Отже, на теперішній час Німеччина може дозволити собі не вирощувати пшеницю і соняшник – вони прийдуть з Росії і України, оскільки в Німеччині ціни на дані товари вище. В результаті, Німеччина може собі дозволити займатися більш прибутковими видами сільськогосподарської продукції: тваринництвом, виноградарством і т.д. а Росія і Україна – не можуть, і це при більш дешевій робочій силі. З другого боку, Німеччина купує у Росії газ, метал і виробляє легкові машини, які потім продає в Росію. Невже по відносних витратах це більш дешевше, ніж виробляти дані машини в Росії з місцевої сировини, не сплачуючи двічі за перевезення? Тобто, розвинені країни просто не дадуть можливості бідним країнам розбагатіти.

Теорія економічних столиць в поєднанні з теорією меркантилізму і вільної торгівлі. Меркантилізм має на увазі обмеження для держави експорту сировини і імпорту готової продукції. Начебто це повинно діяти для будь-якої держави. Але, якщо в країні знаходиться економічна столиця світу, то меркантилізм для даної країни тільки заважатиме. Навіщо обмежувати експорт сировини, якщо його і так ніхто не експортує (ціни на сировину в даній країні вище, ніж в інших країнах)? Навіщо обмежувати імпорт готової продукції, якщо і так ніхто нічого не імпортує (все виробляється в цій країні)? Більш того, наявність меркантилізму в інших країнах даній країні тільки заважає. Тому-то дана країна і є поборником вільної торгівлі? Або “політика відкритих дверей” (Великобританія), або створення СОТ (США). У будь-якому випадку, вільна торгівля покликана полегшити країнам з економічною столицею пограбування регіону.

Поради для країн торгового капіталізму (Україна):

1. Закриття ринку товарів від іноземної конкуренції. Це треба проводити в першу чергу, оскільки все подальші етапи позбавлені значення, якщо не провести даний етап.
2. Розвиток транспортної системи країни. Цим самим країна посприяє утворенню внутрішнього ринку, який є однією з головних умов проведення промислової революції.
3. Випереджаючий розвиток сільського господарства. У наш час це можуть бути тільки крупні високотоварні підприємства.
4. Розв'язати проблему вивільняється трудових ресурсів на селі унаслідок індустріалізації сільського господарства.
5. Залежно від виробничих відносин, що склалися, в економіці вибрати пріоритети в промисловості і почати їх вирішувати. На сьогоднішній момент найпростішим способом індустріалізації промисловості є вкладення грошей в харчову і легку промисловість – саме так починалося “економічне чудо” у всіх сучасних країнах, які змогли індустріалізуватися.

6. Треба відкинути теорію про прибутковість галузей з метою розвитку найприбутковіших. В державі необхідний розвиток всіх галузей. Якщо ж розвивати тільки найприбутковіші, вкладаючи гроші тільки туди, то економіка буде нестабільною, з великою вірогідністю дефолту. До того ж при отриманні більш-менш значущих результатів в нових галузях (наприклад, в нанотехнологіях), всі економічні вигоди дістануться промислово розвиненим країнам, які так чи інакше одержать всі розробки і спиратимуться на свою розвинену промисловість.

Висновки. Капіталізм припускає наявність розвинених регіонів і нерозвинених, причому кількість нерозвинених регіонів набагато перевищує кількість розвинених, які до того ж вилучають в свою користь грошові кошти з нерозвинених регіонів.

Наявність в країні економічної столиці світу відразу переводить дану країну в ранг найсильніших не тільки в економічному значенні, але і у військовому, і політичному. Причому на це ніяк не впливає державний устрій і закони, прийняті в даній країні.

При спрямуванні капіталу в регіон (якщо це не пов'язано з майбутнім перенесенням економічної столиці), як правило, має за собою те, що все більш зростає вилучення грошових і товарних коштів з регіону на користь розвиненої країни.

Зміна столиці світу супроводжується дуже сильною війною. З урахуванням сучасного перенесення столиці з Нью-Йорка до Шанхаю головною проблемою всіх нас стає невтручання України (Росії) в майбутній війні.

Дослідження порушеної проблеми будуть спрямовані на подальше обґрунтування теорії економічних столиць і розробку рекомендацій щодо її практичного застосування.

Література

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. - М.: Эксмо, 2007. - (Серия: Антология экономической мысли) - 960 с.
2. Рикардо Д. Принципы политической экономии и налогообложения / Д. Рикардо
3. Бродель Ф. Время мира. Материальная цивилизация, экономика и капитализм, XV-XVIII вв. / Ф. Бродель. - том 3. - М. "Прогресс". - 1992. 679 с.
4. Кремлев С. Россия и Германия: стравить!: От Версаля Вильгельма к Версалю Вильсона. Новый взгляд на старую войну / С. Кремлев. – М.: ООО "Издательство АСТ": ООО "Издательство Астрель", 2003. – 318 с., [16] л. Ил.
5. Носовский Г.В. Введение в новую хронологию. (Какой сейчас век?). / Г.В. Носовский, А.Т. Фоменко - Москва, изд-во Крафт-Ленан. - 1999.

Мовчан В.А. Обоснование теории экономических столиц

Аннотация. В статье рассматриваются проблемы экономической теории на современном этапе развития. Высказывается предположение о целесообразности теории экономических столиц которая предусматривает наличие центра мировой торговли. Страна, которая имеет у себя экономическую столицу мира – самая богатая. Наданы предложения странам торгового капитализма. Обосновывается положение, что переход экономической столицы сопровождается войной (на современном этапе - переход столицы мира из Нью-Йорка в Шанхай).

Ключевые слова: экономическая теория, капитализм, экономическая столица.

Movchan V.A. Theory of economic capitals

Summary. The problems of economic theory on the modern stage of development are examined in the article. Supposition about expedience of system economic theory which the theory of economic capitals is is done. A theory foresees the presence of center of world trade. Country which has at itself the economic capital of world – the richest. Depending on a capital there are three types of capitalism: auction, industrial and bank (postindustrializm). Suggestions are given to the countries of auction capitalism. Transition of economic capital is accompanied by war.

Keywords: economic theory, capitalism, economic capital.